

Beslutad:	2019-10-28 § 236
Myndighet:	Kommunfullmäktige
Diarienummer:	KS/2019:493-003
Ersätter:	-
Gäller för:	Alla nämnder och förvaltningen
Gäller fr o m:	2019-11-05
Gäller t o m:	Tillsvidare
Dokumentansvarig:	Utbildningskontoret
Uppföljning:	Vid behov

RIKTLINJER FÖR FRIYTOR VID FÖRSKOLOR OCH SKOLOR

Det överordnade målet med riktlinjerna för friytor vid förskolor och skolor i Strängnäs kommun är att skapa förutsättningar för utemiljöer som främjar barns hälsa och en god lärmiljö. Riktlinjerna utgör en kommunövergripande ambition och avses därför att gälla för samtliga förskolor och skolor i kommunen, såväl kommunala som enskilda verksamheter. Syftet är att riktlinjerna ska vara ett stöd vid planering, utformning och förvaltning av förskolor samt skolor.

Strängnäs kommun avser att arbeta utifrån Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling samt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). I fråga om Agenda 2030 utgår riktlinjerna särskilt från mål 3 God hälsa och välbefinnande, 4 God utbildning för alla, 5 Jämställdhet, 10 Minskad ojämlikhet samt 11 Hållbara städer och samhällen. Gällande barnkonventionen bygger riktlinjerna främst på de fyra grundprinciperna.

Tillämpning

Riktlinjerna för friytor vid förskolor och skolor ska tillämpas främst vid nybyggnation samt större ombyggnation av förskolor samt skolor i kommunen. Detta gäller såväl för kommunala som enskilda verksamheter.

I fråga om befintliga förskolor och skolor bör riktlinjerna tillämpas som underlag vid bedömning av utemiljöernas funktion och kvalitet för att påvisa eventuella behov av åtgärder. Om en befintlig förskola eller skola inte klarar kommunens riktlinjer bör därmed en åtgärdsplan eller liknande tas fram för att utemiljön bättre ska stämma överens med kommunens ambitioner. Att inte klara riktlinjerna innebär således inte att förskolan eller skolan måste avvecklas.

Riktlinjer för friytor vid förskolor

Nedan beskrivs Strängnäs kommuns riktlinjer för friytor vid förskolor.

Förskola

Förskolan riktar sig till åldersgruppen 1-5 år inklusive allmän förskola för barn 3-5 år.

Friyta

Strängnäs kommuns ambition är att uppnå en friyta om 40 m² per barn vid planering och utformning av förskolegårdar. Gården ska utgöra en sammanhängande yta om minst 2 000 m² totalt och vara lokaliserad inom fastigheten i direkt anslutning till förskolans verksamhet.

Avsteg

Vid platsbrist och i tätbebyggda områden är det möjligt att pröva friytan vid förskolor mellan 30-40 m² per barn. Dock gäller kravet om minst 2 000 m² sammanhängande yta.

Vid avsteg från kommunens ambition ställs följande krav:

- Förskolan ska ha tillgång till park, lekplats och/eller naturområde i direkt anslutning till gården.
- Friytan ska klara minst +4 poäng vid bedömning av utevärdet.

Den kompletterande friytan som ligger i direkt anslutning till gården ska vara i sådan omfattning att den utgör en betydande skillnad för barnens lek och utevistelse. I fråga om den kompletterande friytans kvalitet ska ytan vara lekbar och anpassningsbar till verksamheten. Då en förskola använder en allmän friyta som komplement till gården är det viktigt att beakta ökat slitage som ett ökat användande kan leda till. Därmed bör allmänhetens användning av platsen i förhållande till verksamhetens tas hänsyn till.

I fråga om förskoleverksamheter som har avtal med Friluftsrådet, i form av I Ur och Skur, ska en friyta om minst 30 m² per barn uppnås. Vid uppvisande av detta avtal ställs inte krav på totala ytan, tillgång till kompletterande friyta och utevärdet.

För de mindre förskolorna (exkluderat I Ur och Skur), färre än 50 barn, gäller inte kravet om minst 2 000 m² sammanhängande yta. Kravet är dock en samlad yta om minst 40 m² per barn och minst +4 vid bedömning av utevärdet.

Tillgänglighet

En god tillgänglighet är ett grundläggande krav som ska uppfyllas vid utformning av förskolegårdar. Tillgänglighet innebär att barn med funktionsvariationer ska ha en likvärdig tillgång till utemiljöns upplevelser samt personal och föräldrar

med funktionsvariationer en god tillgänglighet till förskolan. Barn med funktionsvariationer ska kunna ta sig runt förskolebyggnaden och ut på större delar av gården och till områden i alla zoner. Markunderlaget ska möjliggöra åtkomst till de flesta av gårdens lekredskap samtidigt som det finns lekredskap som är möjliga att använda på egen hand.

Lokalisering

Lokalisering av förskolor i närheten av allmän park, naturområde och/eller lekplats ska eftersträvas eftersom detta utgör ett positivt komplement till förskolans utemiljö. Den allmänna platsen bör dock placeras i direkt till gården för att åstadkomma en god tillgänglighet. Allmänna platser räknas inte in i förskolans friyta och kan således inte ersätta gårdens kvantitet.

Gällande lokalisering av förskolor är det även viktigt att beakta barns trafiksäkerhet genom att ta hänsyn till förskolans avstånd till större trafikerade vägar, järnväg samt övriga barriärer i närliggande trafikmiljö.

Förskolebyggnaden bör med fördel placeras mot gatan för att utgöra en avgränsning mot gaturummet och trafiken. En sådan placering skyddar utemiljön mot buller samtidigt som det möjliggör lastning, lossning och angöring direkt från gatan.

Paviljonger

Vid uppförande av paviljonger eller modulbyggnader på förskolegården genom tidsbegränsade bygglov ska arean som byggnaden upptar på marken beaktas i förhållande till friytan. Detta innebär att det vid prövning av tidsbegränsade bygglov bör göras en bedömning för huruvida riktlinjerna klaras med en ytterligare en eller flera byggnader på gården.

I de fall 40 m² per barn och/eller 2 000 m² totalt inte klaras bör det i bygglovet prövas om åtgärden är tillfällig. I dessa riktlinjer definieras därför "tillfälligt":

En tillfällig åtgärd tillgodoser de behov som är av akut karaktär, då barn och vuxna inte längre kan vistas i den vanliga byggnaden. Det kan ex. röra sig om vattenskador, brandskador eller andra renoveringsbehov som kräver evakueringsmoduler. Behov av akut karaktär kan även uppstå på grund av demografiska förändringar. Tidsrymden för en tillfällig åtgärd som rör förskolebarn bedöms vara mer begränsad än vad som tillåts enligt PBL.

Bedömningen av tillfälligt görs i varje enskilt fall men bör utgå från följande:

- **Tillfällig åtgärd**
Riktlinjerna behöver inte klaras. Det är möjligt att uppföra en eller flera byggnader på gården utan att beakta inskränkningen i friytans storlek. Dock är det av vikt att redovisa hur en utemiljö av god kvalitet säkerställs under perioden för det tidsbegränsade bygglovet.
- **Inte tillfällig åtgärd**
Riktlinjerna ska klaras. Minst bör avsteget, 30 m² per barn, med tillhörande krav klaras. Om detta inte klaras är det inte möjligt att uppföra en eller flera byggnader på gården utan att åtgärder vidtas.

Parkering och angöring

Vid planering och utformning av parkering samt angöring, inklusive lastning och lossning, ska strävan alltid vara att uppnå en så trafiksäker miljö som möjligt både inom och utanför förskolegården. Ytor för parkering och angöring bör därför separeras från förskolegården och barnens rörelsestråk i den mån det är möjligt.

Om det inte finns tillräckligt med utrymme för att ordna både friyta och ytor för parkering, lastning samt lossning på tomten ska anordnande av gården i enlighet med PBL prioriteras.

För att skapa tillräckligt stor friyta kan personalparkering exempelvis anordnas genom samutnyttjande med andra verksamheter på närliggande tomter. För korttidsparkering för hämtning och lämning kan lösningar accepteras på gatan om det inte finns utrymme för detta på tomten.

Ljudkvalitet

I fråga om ljudkvalitet på förskolegårdar ska Boverkets och Naturvårdsverkets riktvärden tillämpas. Eftersom en god ljudmiljö är en grundläggande förutsättning bör åtgärder vidtas om dessa ljudnivåer överskrider. Tabell 1 sammanställer dessa riktvärden:

Tabell 1. Riktvärden för buller på förskolegårdar.

Ekvivalent ljudnivå	Maximal ljudnivå	Del av gården
50 dBA	70 dBA	Delar av gården som är avsedda för lek, rekreation och pedagogisk verksamhet
55 dBA	70 dBA	Övriga ytor

Utevärde för förskola

Utevärdet är ett analysverktyg som ska tillämpas vid bedömning av förskolegårdens kvalitet. Innan bedömningen av kvalitet genomförs ska friytans kvantitet beaktas. Denna process beskrivs i steg 1 och 2 nedan.

STEG 1 - KVANTITET

Vid bedömning av gårdens utevärde utgör kvantiteten, storleken på friytan, en grundläggande förutsättning som ska uppnås innan bedömningen av övriga kvaliteter. En godkänd kvantitet är i enlighet med kommunens ambition: 40 m² friyta per barn och en sammanhängande friyta om minst 2 000 m² totalt för att ge tillräckligt med plats för barns lek och aktiviteter. En friyta vars storlek är i enlighet med kommunens tillåtna avsteg bedöms som "Avsteg" och "Icke godkänd" om den är ännu mindre.

Godkänd Friytan är minst 40 m² per barn och minst 2 000 m² totalt.

Avsteg Friytan är mindre än 40 m² per barn men som minst 30 m²/barn och minst 2 000 m² totalt.

Icke godkänd Friytan är mindre än 30 m² per barn och/eller mindre än 2 000 m² totalt.

Om storleken på förskolegården motsvarar "Godkänd" prövas friytans kvalitet i steg 2.

Om storleken på gården motsvarar "Avsteg" krävs att förskolan har tillgång till park, lekplats och/eller naturområde i direkt anslutning till gården. Om detta krav uppfylls ska gårdens kvalitet prövas i steg 2.

Om storleken motsvarar "Icke godkänd" utgör den inte en tillräckligt stor friyta och ska därför inte prövas vidare.

STEG 2 – UTEVÄRDE

Utevärdet består av sex kvalitetsaspekter som Strängnäs kommun fastställt att förskolegården bör bestå av. Vid bedömning av utevärdet poängsätts respektive kvalitetsaspekt utifrån tre nivåer: -1, 0, +1. Poängen summeras därefter till ett sammanlagt värde. För att säkerställa en god kvalitet på förskolegården ska följande poäng för utevärdet uppnås för en friyta vars storlek utgör "Godkänd" eller "Avsteg":

- Godkänd: Minst +2
- Avsteg: Minst +4

1. Zonering av gården

För att skapa en varierande och innehållsrik utemiljö som möjliggör för barns olika utmaningsbehov samt sätt att leka bör gården vara indelad i tre zoner. Dessa zoner ska erbjuda fler och nya lekmöjligheter efter hand som barnen utvidgar sitt territorium och vara lätta för barnen att fritt röra sig emellan. Gårdens ska med sina zoner möjliggöra fysisk aktivitet, lugn lek och vila samt kreativ lek.

Lugna zonen

Är främst belägen närmast byggnaden. Här upplever barnen lugn och ro med mycket vuxennärvaro. Det finns ett tydligt samspel och en mjuk övergång mellan inne- och utemiljön.

Dynamiska zonen

Är belägen längre bort från byggnaden. Hit kan barnen röra sig på egen hand från den lugna zonen för att ges möjlighet till mer rörelse, fysiskt aktivitet och utmaningar. Denna zon ska ge förutsättningar för barn att våga, prova nytt och testa sina gränser. Zonen innehåller stora öppna ytor för platskrävande aktiviteter samt lekmöjligheter för barn att uppleva hög fart och höga höjder, genom exempelvis kullar, gungor, rutschkanor m.m.

Utforskande zonen

Är belägen längst bort från byggnaden. Här ska barn kunna vara som mest självständiga och fysiskt aktiva samt uppleva känslor av "frihet" och "oändlighet". Zonen ska ge förutsättningar för barn att vara ifred och skapa sina egna platser. Den utforskande zonen innehåller naturliga miljöer med riklig vegetation som

bjuder in till utforskande av växt- och djurliv. Här ska förskolan även ha möjlighet till undervisning utomhus och friluftsbetonade aktiviteter.

- +1 Gården har egenskaper från alla tre zonerna.
- 0 Gården har egenskaper från två av zonerna.
- 1 Gården upplevs endast som en zon.

2. Topografi

En varierad topografi på gården ger barnen möjlighet att utvecklas motoriskt och ger framförallt utmaning för den kroppsliga förmågan. Den ger även ett mer tilltalande och spännande intryck för barnens helhetsupplevelse av gården. En varierad topografi ger barnen möjlighet att aktivera sig i leken genom att exempelvis rulla ner för backar, åka pulka utan hinder och springa i full fart. Dessa aktiviteter utgör viktiga aspekter som bör vara vägledande vid utveckling av förskolegården.

- +1 Mer än hälften av gården har en varierad topografi som skapar rumslighet och utmaningar.
- 0 Mindre än hälften av gården har en varierad topografi.
- 1 Gården saknar en varierad topografi.

3. Vegetation och väderskydd

Rik vegetation av naturkaraktär är viktigt för att en förskolegård ska vara funktionell, trivsamt och intressant. Träd och buskar skapar rumslighet och en trevlig atmosfär samtidigt som blommor och bär bidrar till barnens olika sinnesupplevelser. En rik växtlighet skapar möjligheter för barnen att interagera med naturen och lära sig hur vår planet fungerar. Vegetationen medför även naturliga väderskydd, både mot regn och sol. Naturen är det huvudsakliga väderskyddet på gården, medan skärmtak utgör ett komplement.

- +1 Mer än hälften av gården är rik på vegetation av naturkaraktär med buskage, träd och gräs. Gården har varierande solförhållanden med många platser för lek i såväl soliga lägen som i skugga. Vegetationen utgör det huvudsakliga skyddet mot sol vid lekytor och skärmtak kompletterar för beskuggning fram tills etablering av växtskugga. Skärmtak ger även skydd mot regn.

- 0** Mindre än hälften av gården består av vegetation av naturkaraktär. Gården har en sparsam vegetation med bara ett fåtal buskar, träd, och gräsmattor. Det finns platser för lek i såväl soliga lägen som i skugga. Vegetation och skärmtak ger skydd mot sol och regn vid lekytor.
- 1** Huvudparten av gården utgörs av hårdgjord yta. Gården har främst växtlighet av prydnadskaraktär, buskar i rabatter och trimmade gräsmattor. I princip hela gården har samma solförhållanden, där gården antingen är helt solbelyst eller endast ligger i skuggan.

4. Integrering i landskapet

Lekutrustning bör vara integrerat i landskapet för att tillföra ytterligare en dimension, både till landskapet och till lekupplevelsen. Klätterleken kan exempelvis samordnas med kullar och träd eller genom att rutschkana läggs i en kulle. Integrering i landskapet handlar även om att lekytorna inte ska vara helt avskilda från varandra, utan integreras för att barnen lätt ska kunna förflytta sig mellan olika lekmöjligheter. Detta förändrar inte kraven på lekredskapens säkerhet.

- +1** På ett flertal ställen finns lekredskap som är integrerade i gårdens gestaltning och topografi. Dessa står inte inom inramade ytor för lek. Lekytor samspelar med varandra.
- 0** Det finns lekredskap som är integrerade i gestaltning och topografi, men de flesta står inom inramade ytor för lek. Lekytor samspelar inte med varandra.
- 1** Det finns inga lekredskap som är integrerade i gestaltning och topografi. Lekredskap står inom inramade ytor för lek. Lekytor samspelar inte med varandra.

5. Möjlighet till omvärldsförståelse

På förskolegården ska barn ges möjlighet till förståelse av sin omvärld vilket innebär att utemiljön ska vara flexibel och möjlig för barn att själva kunna påverka genom att exempelvis skapa, bygga och odla. Genom varierande och naturliga miljöer med rik vegetation ges barn möjlighet att uppleva naturlig föränderlighet utifrån årstider och klimat. Gården ska även erbjuda utrymme för verksamheten att tillämpa utomhuspedagogik. Dagvattenlösningar bör utöver dagvattenhantering med fördel utnyttjas för vattenlek och utomhuspedagogik.

- + 1** Huvudparten av gården utgör en naturlig miljö som förändras under året och innefattar olika saker för barn att göra under olika årstider. Det finns ett flertal möjligheter för konstruktionslek och barns påverkan på utemiljön genom tillgång till lösa material från naturen samt sand och vatten. Gården inrymmer ett flertal ytor för odling och utomhuspedagogik.
- 0** Delar av gården innefattar naturliga inslag som förändras under året och innefattar olika saker för barn att göra under olika årstider. På delar av gården finns möjligheter för konstruktionslek och barns påverkan på utemiljön. Gården inrymmer någon yta för odling och utomhuspedagogik.
- 1** Huvudparten av gården är hårdgjord och inte möjlig för barn att påverka. Iordningställda lekredskap och anvisade lekytor utgör majoriteten lekmöjligheterna på gården. Gården inrymmer ingen yta för odling och utomhuspedagogik.

6. Samspel mellan ute och inne

Samspel mellan ute- och innemiljön är viktig både för pedagogik och barnens upplevelse av förskolemiljön. Barnens utevistelse ska främjas genom tillgängliga kopplingar mellan ute- och innemiljön som gör det lätt för barnen och verksamheten att ta sig ut till förskolegården samt växla mellan aktiviteter ute och inne.

- + 1** Det är lättillgängligt och enkelt för barnen att ta sig mellan byggnad och gården. Det finns kopplingar mellan inne- och utemiljön som främjar barnens självständighet.
- 0** Barnen kan ta sig mellan byggnad och gården. Det finns kopplingar mellan inne- och utemiljön som till viss del främjar barnens självständighet.
- 1** Barnen har svårt att ta sig mellan byggnad och gården. Det finns kopplingar mellan inne- och utemiljön men de begränsar barnens självständighet.

Riktlinjer för friytor vid skolor

Nedan beskrivs Strängnäs kommuns riktlinjer för friytor vid skolor.

Skola

Grundskolan är obligatorisk och omfattar elever i förskoleklass upp till årskurs 9, i åldrarna 6-15 år. I begreppet "skola" ingår som tidigare nämnt även grundsärskola.

Fritidshem som också ingår i begreppet "skola" bedriver sin verksamhet före eller efter skoltid, ofta i skolans lokaler och omfattar åldersgruppen 6-12 år.

Friyta

Strängnäs kommuns ambition är att uppnå en friyta om minst 30 m² per elev vid planering och utformning av skolgårdar. Gården ska utgöra en sammanhängande yta om minst 3 000 m² totalt och vara lokaliserad inom fastigheten i direkt anslutning till skolans verksamhet. Elever ska självständigt kunna ta sig mellan skolbyggnader och friytan.

Avsteg

Vid platsbrist och i tätbebyggda områden är det möjligt att pröva friytan vid skolor mellan 25-30 m² per elev. Dock gäller kravet om minst 3 000 m² sammanhängande yta.

Vid avsteg från kommunens ambition ställs följande krav:

- Skolan ska ha tillgång till park, lekplats och/eller naturområde i direkt anslutning till gården.
- Friytan ska klara minst +4 poäng vid bedömning av utevärdet.

Den kompletterande ytan ska vara i sådan omfattning att den utgör en betydande skillnad för elevernas lek och utevistelse. I fråga om den kompletterande friytans kvalitet ska ytan vara anpassningsbar till verksamheten och möjliggöra för elevers självständiga utevistelse. Då en skola använder en allmän friyta som komplement till gården är det viktigt att beakta ökat slitage som ett ökat användande kan leda till. Därmed bör allmänhetens användning av platsen i förhållande till verksamhetens tas hänsyn till.

Tillgänglighet

En god tillgänglighet är ett grundläggande krav som ska uppfyllas vid utformning av skolgårdar. Tillgänglighet innebär att elever med funktionsvariationer ska ha en likvärdig tillgång till utemiljöns upplevelser samt personal och föräldrar med funktionsvariationer en god tillgänglighet till skolan. Elever med

funktionsvariationer ska kunna ta sig runt skolbyggnaden och ut på större delar av gården och till områden i alla zoner. Markunderlaget ska möjliggöra åtkomst till de flesta av gårdens lekredskap samt ytor för aktiviteter och umgänge. Vidare ska det finnas lekredskap och aktivitetsytor som är möjliga att använda på egen hand.

Lokalisering

Lokalisering av skolor nära allmän park, naturområde och/eller lekplats ska eftersträvas eftersom detta utgör ett positivt komplement till skolans utemiljö. Dock bör den allmänna platsen placeras i direkt anslutning till gården för att åstadkomma en god tillgänglighet. Allmänna platser räknas inte in i skolans fria ytor och kan således inte ersätta gårdens kvantitet.

Vidare är det av vikt att beakta elevers trafiksäkerhet genom att ta hänsyn till skolans avstånd till större trafikerade vägar, järnväg samt övriga barriärer i närliggande trafikmiljö.

Skolbyggnaden bör med fördel placeras mot gatan för att utgöra en avgränsning mot gaturummet och trafiken. En sådan placering skyddar utemiljön mot buller samtidigt som det möjliggör lastning, lossning och angöring direkt från gatan.

Paviljonger

Vid uppförande av paviljonger eller modulbyggnader på skolgården genom tidsbegränsade bygglov ska arean som byggnaden upptar på marken beaktas i förhållande till friytan. Detta innebär att det vid prövning av tidsbegränsade bygglov bör göras en bedömning för huruvida riktlinjerna klaras med en ytterligare en eller flera byggnader på gården.

I de fall 30 m² per elev och/eller 3 000 m² totalt inte klaras bör det i bygglovet prövas om åtgärden är tillfällig. Därmed definieras "tillfälligt" för skolan:

En tillfällig åtgärd tillgodoser de behov som är av akut karaktär, då elever och vuxna inte längre kan vistas i den vanliga byggnaden. Det kan ex. röra sig om vattenskador, brandskador eller andra renoveringsbehov som kräver evakueringsmoduler. Behov av akut karaktär kan även uppstå på grund av demografiska förändringar. Tidsrymden för en tillfällig åtgärd som rör elever i skolan bedöms vara mer begränsad än vad som tillåts enligt PBL.

Bedömningen av tillfälligt görs i varje enskilt fall men bör utgå från följande:

- **Tillfällig åtgärd**
Riktlinjerna behöver inte klaras. Det är möjligt att uppföra en eller flera byggnader på gården utan att beakta inskränkningen i friytans storlek. Dock är det av vikt att redovisa hur en utemiljö av god kvalitet säkerställs under perioden för det tidsbegränsade bygglovet.
- **Inte tillfällig åtgärd**
Riktlinjerna ska klaras. Minst bör avsteget, 25 m² per elev, med tillhörande krav klaras. Om detta inte klaras är det inte möjligt att uppföra en eller flera byggnader på gården utan att åtgärder vidtas.

Parkering och angöring

Vid planering och utformning av parkering samt angöring, inklusive lastning och lossning, ska strävan alltid vara att uppnå en så trafiksäker miljö som möjligt både inom och utanför skolgården. Ytor för parkering och angöring bör därför separeras från gården och elevernas rörelsestråk i den mån det är möjligt.

Om det inte finns tillräckligt med utrymmen för att ordna både friyta och ytor för parkering, lastning samt lossning på tomten ska anordnande av gården i enlighet med PBL prioriteras.

För att skapa tillräckligt stor friyta kan personalparkering exempelvis anordnas genom samutnyttjande med andra verksamheter på närliggande tomter. För korttidsparkering för hämtning och lämning kan lösningar accepteras på gatan om det inte finns utrymme för detta på tomten.

Ljudkvalitet

I fråga om ljudkvalitet på skolgårdar ska Boverkets och Naturvårdsverkets riktvärden tillämpas. Eftersom en god ljudmiljö är en grundläggande förutsättning bör åtgärder vidtas om dessa ljudnivåer överskrids. Tabell 2 sammanställer dessa riktvärden:

Tabell 2. Riktvärden för buller på skolgårdar.

Ekvivalent ljudnivå	Maximal ljudnivå	Del av gården
50 dBA	70 dBA	Delar av gården som är avsedda för lek, rekreation och pedagogisk verksamhet
55 dBA	70 dBA	Övriga ytor

Utevärde för skola

Utevärdet är ett analysverktyg som ska tillämpas vid bedömning av skolgårdens kvalitet. Innan bedömningen av kvalitet genomförs ska friytans kvantitet beaktas. Denna process beskrivs i steg 1 och 2 nedan.

STEG 1 - KVANTITET

Vid bedömning av gårdens utevärde utgör kvantiteten, storleken på friytan, en grundläggande förutsättning som ska uppnås innan bedömningen av övriga kvaliteter. En godkänd kvantitet är i enlighet med kommunens ambition: minst 30 m² friyta per elev och en sammanhängande friyta om minst 3 000 m² totalt för att ge tillräckligt med plats för elevers lek och utevistelse. En friyta vars storlek är i enlighet med kommunens tillåtna avsteg bedöms som "Avsteg" och "Icke godkänd" om den är mindre än så.

Godkänd Friytan är minst 30 m² per elev och minst 3 000 m² totalt.

Avsteg Friytan är mindre än 30 m² per elev men som minst 25 m² per elev och minst 3 000 m² totalt.

Icke godkänd Friytan är mindre än 25 m² per barn och/eller mindre än 3 000 m² totalt.

Om storleken på gården motsvarar "Godkänd" provas friytans kvalitet i steg 2.

Om storleken motsvarar "Avsteg" krävs att skolan har tillgång till park, lekplats och/eller naturområde i direkt anslutning till gården. Om detta krav uppfylls ska gårdens kvalitet provas i steg 2.

Om storleken motsvarar "Icke godkänd" utgör den inte en tillräckligt stor friyta och ska därför inte provas vidare.

STEG 2 – UTEVÄRDE

Utevärdet består av sex kvalitetsaspekter som Strängnäs kommun fastställt att skolgården bör bestå av. Vid bedömning av utevärdet poängsätts respektive kvalitetsaspekt utifrån tre nivåer: -1, 0, +1. Poängen summeras därefter till ett sammanlagt värde. För att säkerställa en god kvalitet på skolgården ska följande poäng för utevärdet uppnås för en friyta vars storlek utgör "Godkänd" eller "Avsteg":

- Godkänd: Minst +2
- Avsteg: Minst +4

1. Zonering av gården

På skolgården ska det finnas ett stort och varierat utbud för elevernas lek och utevistelse som stimulerar olika utvecklingsnivåer samt utmaningsbehov. Därför bör gården delas in i tre zoner som med sina olika innehåll tillvaratar elevernas varierande intressen och behov. Zonerna på skolgården är mer flytande och ska vara lätta för eleverna att röra sig fritt emellan. I samtliga zoner ska det finnas möjlighet till umgänge och rekreation genom exempelvis sittgrupper och väderskydd.

Lugna zonen

Är belägen närmast byggnaden och även integrerad i de övriga zonerna. I denna zon ges förutsättningar för en lugnare miljö som inbjuder till umgänge och rekreation. Här finns exempelvis sittgrupper och väderskydd. Det är lättillgängligt för eleverna att ta sig från innemiljön ut till den lugna zonen som är belägen närmast byggnaden.

Dynamiska zonen

Här ges förutsättningar till mer rörelse, fysiskt aktivitet och utmaningar. Zonen innehåller stora öppna ytor för platskrävande aktiviteter och sporter. Eleverna ges även möjlighet att uppleva hög fart och höjdskillnader genom exempelvis klätterredskap, gungor, rutschkana m.m.

Utforskande zonen

Här ska eleverna kunna uppleva känslor av "frihet" och "oändlighet". Zonen ska ge förutsättningar för eleverna att vara ifred och skapa sina egna platser. Den utforskande zonen innehåller naturliga miljöer med riklig vegetation som bjuder in till växt- och djurliv. Här ska skolverksamheten även ha möjlighet till undervisning utomhus och friluftsbetonade aktiviteter.

- +1** Gården har egenskaper från alla tre zonerna.
- 0** Gården har egenskaper från två av zonerna.
- 1** Gården upplevs endast som en zon.

2. Topografi

En varierad topografi på gården ger eleverna möjlighet att utvecklas motoriskt och ger framförallt utmaning för den kroppsliga förmågan. Den ger även ett mer tilltalande och spännande intryck för elevernas helhetsupplevelse av gården. En varierad topografi främjar elevernas fysiska aktivitet genom att de exempelvis kan rulla ner för backar, åka pulka utan hinder och springa i full fart. Dessa aktiviteter utgör viktiga aspekter som bör vara vägledande vid utveckling av skolgården.

- +1** Mer än hälften av gården har en varierad topografi som skapar rumslighet och utmaningar.
- 0** Mindre än hälften av gården har en varierad topografi.
- 1** Gården saknar en varierad topografi.

3. Vegetation och väderskydd

Rik vegetation av naturkaraktär är viktigt för att en skolgård ska vara funktionell, trivsamt och intressant. Träd och buskar skapar rumslighet och en trevlig atmosfär samtidigt som blommor och bär bidrar till elevernas olika sinnesupplevelser. En rik växtlighet skapar möjligheter för eleverna att interagera med naturen och lära sig hur vår planet fungerar. Vegetationen medför även naturliga väderskydd, både mot regn och sol. Naturen är det huvudsakliga väderskyddet på gården, medan skärmtak utgör ett komplement.

- +1** Mer än hälften av gården är rik på vegetation av naturkaraktär med buskage, träd och gräs. Gården har varierande solförhållanden med många platser för lek, aktiviteter och umgänge i såväl soliga lägen som i skugga. Vegetationen utgör det huvudsakliga skyddet mot sol och skärmtak kompletterar för beskuggning fram tills etablering av växtskugga. Skärmtak ger även skydd mot regn vid ytor för lek, aktiviteter och umgänge.

- 0** Mindre än hälften av gården består av vegetation av naturkaraktär. Gården har en sparsam vegetation med bara ett fåtal buskar, träd, och gräsmattor. Det finns platser för lek, aktiviteter och umgänge i såväl soliga lägen som i skugga. Vegetation och skärmtak ger skydd mot sol och regn.
- 1** Huvudparten av gården utgörs av hårdgjord yta. Gården har främst växtlighet av prydnadskaraktär, buskar i rabatter och trimmade gräsmattor. I princip hela gården har samma solförhållanden, där gården antingen är helt solbelyst eller endast ligger i skuggan.

4. Integrering i landskapet

Lekutrustning och ytor för aktiviteter samt umgänge bör vara integrerade i landskapet för att tillföra ytterligare en dimension, både till landskapet och till uteupplevelsen. Klätterleken kan exempelvis samordnas med kullar och träd eller genom att rutschkana läggs i en kulle. Integrering i landskapet handlar även om att ytor för lek, aktiviteter och umgänge bör integreras med varandra för att uppmuntra till social samvaro mellan elever. Ytor ska inte vara helt avskilda från varandra, utan integreras för att eleverna lätt ska kunna förflytta sig mellan olika ytor. Detta förändrar inte kraven på lekredskapens säkerhet.

- +1** På ett flertal ställen finns lekredskap och ytor för aktiviteter samt umgänge som är integrerade i gårdens gestaltning och topografi. Dessa utgör inte separata inramade ytor. Ytor för lek, aktiviteter och umgänge samspelar med varandra.
- 0** Det finns lekredskap och ytor för aktiviteter samt umgänge som är integrerade i gestaltning och topografi, men de flesta står inom separata inramade ytor. Ytor för lek, aktiviteter och umgänge samspelar inte med varandra.
- 1** Det finns inga lekredskap och ytor för aktiviteter samt umgänge som är integrerade i gestaltning och topografi. Dessa utgör endast separata inramade ytor. Ytor för lek, aktiviteter och umgänge samspelar inte med varandra.

5. Möjlighet till omvärldsförståelse och lärande

Vid utevistelse ska eleverna ges möjlighet till förståelse av sin omvärld och lärande genom att skolgården inrymmer plats för verksamheten att tillämpa utomhuspedagogik. Utemiljön ska erbjuda miljöer för eleverna att inhämta

kunskap om naturens kretslopp, hållbar utveckling, ekosystemtjänster m.m. i enlighet med läroplanen. Elever ska ha möjlighet utföra kreativa aktiviteter och uttrycka sig konstnärligt genom att exempelvis plantera, skapa, måla och bygga.

- + 1** Gården inrymmer minst tre miljöer för pedagogisk aktivitet och har stor variation i rumslighet och skala. Eleverna ges flera möjligheter att följa naturens kretslopp med naturelement såsom vatten, luft, vind, värme och energi. Eleverna har flera möjligheter utföra kreativa aktiviteter.
- 0** Gården inrymmer en till två miljöer för pedagogisk aktivitet och har en begränsad variation i rumslighet och skala. Det finns någon form av möjlighet för eleverna att följa naturens kretslopp med naturelement. Eleverna har begränsad möjlighet att utföra kreativa aktiviteter.
- 1** Gården inrymmer ingen miljö för pedagogisk aktivitet. Utformningen av gården är ensidig och saknar variation i rumslighet och skala. Det saknas möjligheter för eleverna att följa naturens kretslopp med naturelement. Eleverna har ingen möjlighet att utföra kreativa aktiviteter.

6. Samspel mellan ute och inne

Samspel mellan ute- och innemiljön är viktig både för både undervisning och elevernas helhetsupplevelse av skolmiljön. Elevernas utevistelse ska främjas genom tillgängliga kopplingar mellan ute- och innemiljön som gör det lätt för eleverna att ta sig ut till skolgården på egen hand samt växla mellan aktiviteter ute och inne.

- + 1** Det är lättillgängligt och enkelt för eleverna att ta sig mellan skolbyggnad och gården på egen hand.
- 0** Eleverna kan ta sig mellan skolbyggnad och gården på egen hand.
- 1** Eleverna har svårt att ta sig mellan skolbyggnad och gården på egen hand.

Riktlinjer för friytor vid gymnasieskolor

Gymnasieskolan, inklusive gymnasiesärskolan, riktar sig till ungdomar i åldrarna 16-18 år. Utemiljön vid gymnasieskolor och för gymnasieelever är ett mer flexibelt begrepp och avser inte bara tomtmarken utan även närområdet i stort. I området närmast skolan och inom tomtmark är behovet främst lämpliga umgängesplatser som kan kombineras med studieplatser, såsom sittgrupper, men också möjligheter till viss aktivitet, som exempelvis bordtennisbord för utomhusbruk. Utemiljön ska vara tillgänglig för alla elever och Boverkets allmänna råd ska tillämpas vid utformning av gymnasieskolors utemiljöer.